

Poza ustawą

Ustawa o dystrybucji przewiduje w art. 2 wyłączenie stosowania jej przepisów do niektórych przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń. Jednak brzmienie tego artykułu rodzi pewne wątpliwości i skłania do refleksji nad spójnością regulacji dotyczącej tej szczególnej kategorii przedsiębiorców. – **JAKUB POKRZYWIŃIAK**

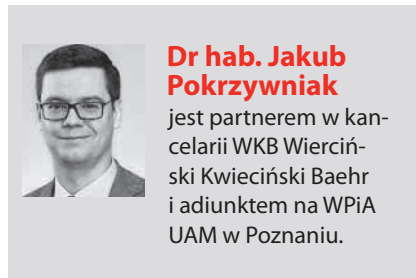
Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (dalej: UDU) przewiduje w art. 2 wyłączenie stosowania jej przepisów do niektórych przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń (dalej jako „zwolnieni przedsiębiorcy”). Wyłączenie to ma niewątpliwą doniosłość praktyczną (chodzi np. o dystrybutorów sprzętu AGD, pośredniczących jednocześnie w zawieraniu umów ubezpieczenia). Zarem brzmienie art. 2 UDU rodzi pewne wątpliwości i skłania do refleksji nad spójnością regulacji prawnej dotyczącej tej szczególnej kategorii przedsiębiorców.

W ramach wstępu warto zauważyć, że przepis art. 2 UDU nie jest zupełną nowością legislacyjną. Jego poprzednikiem był art. 3 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym (dalej: UPU). Choć art. 2 UDU jest kontynuacją regulacji zawartej w art. 3 UPU, istnieją wyraźne różnice między tymi przepisami. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają jednak na szczegółową analizę ewolucji regulacji prawnej.

BRZMIENIE PRZEPISU UDU

Przepis art. 2 UDU podzielony został na dwa ustępy. Ustęp 1 głosi, że przepisów ustawy nie stosuje się do przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

- 1) umowa ubezpieczenia lub umowa gwarancji ubezpieczeniowej, których zawarcia lub wykonania dotyczą czynności dystrybucji ubezpieczeń, są zawierane jako uzupełnienie dostarczanych przez dostawcę towarów lub świadczonych usług i obejmują następujące ryzyka:
  - a) zniszczenia, utraty lub uszkodzenia tych towarów lub nieskorzystania ze świadczonej przez niego usługi lub
  - b) uszkodzenia lub utraty bagażu oraz inne ryzyka związane z usługami w zakresie podróży, świadczonymi przez tego dostawcę;

Dr hab. Jakub Pokrzywniak

jest partnerem w kancelarii WKB Wierciński Baehr i adiunktem na WPiA UAM w Poznaniu.

- 2) wysokość składki należnej z tytułu umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej nie przekracza kwoty stanowiącej równowartość w złotych 600 euro, obliczanej proporcjonalnie w wymiarze rocznym.

Zgodnie zaś z ust. 2, przepisów ustawy nie stosuje się również do przedsiębiorców wykonujących działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń, w przypadku gdy umowa ubezpieczenia lub umowa gwarancji ubezpieczeniowej, których zawarcia lub wykonania dotyczą czynności dystrybucji ubezpieczeń, są zawierane jako uzupełnienie usług świadczonych przez dostawcę oraz spełnione są łącznie następujące warunki:

- umowa ubezpieczenia lub umowa gwarancji ubezpieczeniowej obejmuje ryzyko nieskorzystania z usług świadczonych przez dostawcę lub ryzyka uszkodzenia lub utraty bagażu oraz inne ryzyka związane z usługami w zakresie podróży świadczonymi przez tego dostawcę;
- czas trwania danej usługi nie przekracza 3 miesięcy;
- wysokość składki należnej z tytułu umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej w odniesieniu do jednego ubezpieczonego nie przekracza kwoty stanowiącej równowartość w złotych 200 euro.

Już w tym miejscu należy zwrócić uwagę, że przepisy art. 2 ust. 1 i 2

UDU mają różne zakresy zastosowania, choć uzupełniają się. W ust. 1 mowa o ubezpieczeniach uzupełniających towary lub usługi, a ust. 2 dotyczy wyłącznie ubezpieczeń uzupełniających usługi. Limit składki w ust. 1 dotyczy składki z umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej, zaś limit z ust. 2 dotyczy składki „od osoby” (*a contrario* przyjąć należy, że w przypadku umów ubezpieczenia obejmujących więcej osób nie jest istotna łączna składka z umowy ubezpieczenia). Wydaje się, że w związku z tym w ustępie 2 mowa jest o ubezpieczeniach na cudzy rachunek (tak również M. Ziemiak, *Umowa ubezpieczenia jako uzupełnienie towaru lub usługi. Kilka uwag na tle artykułu 3 projektu ustawy o dystrybucji ubezpieczeń*, [w:] *Dystrybucja usług ubezpieczeniowych. Wybrane zagadnienia prawne*, red. B. Gnela, M. Szaraniec, s. 301). W ust. 2 pojawia się nadto kryterium czasu trwania usługi, którą uzupełnia ubezpieczenie (warto zwrócić uwagę, że limit nie dotyczy czasu trwania ochrony ubezpieczeniowej, lecz właśnie usługi), podczas gdy w ust. 1 takiego ograniczenia nie ma.

IMPLEMENTACJA IDD

Przepis art. 2 UDU stanowi implementację przepisów Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/97 z dnia 20 stycznia 2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń (dalej: IDD). Jak wskazano w pkt 15 Preambuły do IDD, dyrektywa nie powinna mieć zastosowania do osób zajmujących się dystrybucją ubezpieczeń jako działalnością uboczną w przypadku, gdy wysokość składki nie przekracza określonej kwoty, a rodzaje ryzyk objętych ubezpieczeniem są ograniczone. Takie ubezpieczenie może być uzupełnieniem towaru lub usługi, w tym również w związku z ryzykiem niewykorzystania usługi w określonym czasie, np. podróży pociągiem, abonamentu na zajęcia sportowe lub na przedstawienia teatralne w danym sezonie, a także innego rodzaju ryzykiem związanym z podróżą, np. anulowania podróży lub utraty bagażu. ►

IMPLEMENTACJA IDD

► W konsekwencji, w art. 1 ust. 3 dyrektywy postanowiono, że nie ma ona zastosowania do pośredników oferujących ubezpieczenia uzupełniające i wykonujących działalność z zakresu dystrybucji produktów ubezpieczeniowych, w przypadku gdy spełnione są wszystkie następujące warunki:

- a) ubezpieczenie uzupełnia towar lub usługę dostarczaną przez dostawcę, w przypadku gdy takie ubezpieczenie obejmuje:
  - (i) ryzyko zniszczenia, utraty lub uszkodzenia towaru dostarczonego przed tego dostawcę lub nieskorzystania ze świadczonej przez niego usługi;
  - (ii) uszkodzenie lub utratę bagażu i inne rodzaje ryzyka związane z podróżą zarezerwowaną u tego dostawcy;
- b) kwota składki z tytułu umowy ubezpieczenia nie przekracza 600 euro, obliczanej proporcjonalnie w wymiarze rocznym;
- c) w drodze odstępstwa od lit. b), w przypadku gdy ubezpieczenie uzupełnia usługę, o której mowa w lit. a), a czas trwania tej usługi nie przekracza trzech miesięcy, kwota składki płaconej od osoby nie przekracza 200 euro.

Termin „pośrednik oferujący ubezpieczenia uzupełniające” na gruncie IDD oznacza zaś każdą osobę fizyczną lub prawną, inną niż instytucja kredytowa lub firma inwestycyjna, zdefiniowane w art. 4 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013, która za wynagrodzeniem podejmuje lub prowadzi działalność z zakresu dystrybucji ubezpieczeń jako działalność uboczną, pod warunkiem że spełnione są wszystkie poniższe wymagania:

- a) główna działalność zawodowa tej osoby fizycznej lub prawnej jest inna niż dystrybucja ubezpieczeń;
- b) osoba fizyczna lub prawna dystrybuuje tylko niektóre produkty ubezpieczeniowe, uzupełniające dany towar lub usługę;
- c) dane produkty ubezpieczeniowe nie obejmują ubezpieczenia na życie ani ryzyka z tytułu odpowiedzialności, chyba że ochrona taka jest uzupełnieniem towaru dostarczanego lub usługi świadczonej przez pośrednika w ramach jego głównej działalności zawodowej.

Jak widać, struktura art. 2 UDU jest inna. Jak już wspomniano, przepis ten dzieli się

bowiem na dwa samodzielne ustępy, przy czym ustęp 2 dotyczy wariantu, który w IDD uregulowano w zwięzły sposób w literze c) artykułu 1 ust. 3. Ta różnica ma jednak tylko charakter techniczno-legislacyjny. Należy też zauważyć, że IDD posługuje się inną siatką pojęciową. W art. 1 ust. 3 mówi ona o „pośredniku oferującym ubezpieczenia uzupełniające”. W art. 2 UDU mowa jest zaś o „przedsiębiorcy wykonującym działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń”. Pojęcie pośrednika oferującego ubezpieczenia uzupełniające jest przy tym w IDD stosowane również na określenie podmiotu, który w polskiej ustawie nazywany jest „agentem oferującym ubezpieczenia uzupełniające”. Wydaje się, że w tym zakresie różnica między UDU a IDD wykracza poza sam tylko sposób redakcji przepisów. O ile na gruncie IDD pośrednik oferujący ubezpieczenia uzupełniające stanowi jedną instytucję, zdefiniowaną za pomocą określonych kryteriów (przy czym do działalności części takich pośredników IDD nie ma zastosowania), o tyle na gruncie UDU agent oferujący ubezpieczenia oraz zwolniony przedsiębiorca z art. 2 wydają się stanowić instytucje odrębne, a kryteria ich zdefiniowania są różne.

PRZEDSIĘBIORCA Z ART. 2 UDU A AGENT

Niezależnie od instytucji zwolnionego przedsiębiorcy unormowanej w art. 2 UDU, ustawa ta wprowadza wspomnianą już konstrukcję agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające, którego definiuje jako przedsiębiorcę wykonującego działalność agencyjną na podstawie umowy agencyjnej zawartej z zakładem ubezpieczeń, wpisanego do rejestru agentów, niebędącego instytucją kredytową ani firmą inwestycyjną, który za wynagrodzeniem wykonuje dystrybucję ubezpieczeń jako działalność uboczną, jeżeli spełnione są łącznie następujące warunki:

- a) podstawową działalnością przedsiębiorcy nie jest działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń,
- b) przedsiębiorca dystrybuuje wyłącznie ubezpieczenia uzupełniające dostarczane towary lub świadczone usługi,
- c) dystrybucja ubezpieczeń nie odnosi się do umowy ubezpieczenia na życie lub umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, chyba że taka umowa jest uzupełnieniem dostarczanych towarów lub świadczonych usług w ramach podstawowej działalności przedsiębiorcy.

Skądinąd instytucja agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające również w pewnym zakresie nawiązuje do – wspomnianego na wstępie – art. 3 UPU.

Nasuwa się zarazem uwaga, że agent oferujący ubezpieczenia uzupełniające zdefiniowany został w UDU częściowo za pomocą podobnych kryteriów co przedsiębiorca z art. 2 UDU (jak wspomniano, IDD nie rozróżnia tych dwóch pojęć). Wspólny jest w szczególności wymóg oferowania ubezpieczeń uzupełniających towary lub usługi. Przesłanki, od których zależy zastosowanie wyłączenia z art. 2 ust. 1 lub ust. 2 UDU, są jednak surowsze. Przykładowo, ustawa wymaga, aby umowa ubezpieczenia lub umowa gwarancji ubezpieczeniowej stanowiąca uzupełnienie dostarczanych przez przedsiębiorcę towarów lub świadczonych usług obejmowała konkretne kategorie ryzyk. Definicja agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające ogranicza się do ogólnego wymogu, by ubezpieczenia uzupełniały dostarczane towary lub świadczone usługi, bez wskazywania konkretnych ryzyk. Ponadto, zarówno art. 2 ust. 1, jak i ust. 2 przewidują ograniczenia co do wysokości składki (zaś art. 2 ust. 2 UDU dodatkowo wprowadza limit czasu trwania usługi, z którą związane jest ubezpieczenie), których nie ma w definicji agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające.

PRZEPIS Z USTERKAMI

Przepis art. 2 UDU rodzi pewne wątpliwości interpretacyjne i nie jest wolny od usterek legislacyjnych. Warto wskazać choćby na niektóre spośród nich. Po pierwsze z punktu widzenia logiki, ustępy 1 i 2 są zredagowane w błędny sposób. Stanowią one bowiem, że wskazani w nich przedsiębiorcy wykonują działalność w zakresie dystrybucji ubezpieczeń, choć nie są dystrybutorami ubezpieczeń (co wynika z art. 3 ust. 1 pkt 8 UDU). Zarazem art. 4 ust. 1 UDU definiuje dystrybucję ubezpieczeń jako działalność wykonywaną wyłącznie przez dystrybutora ubezpieczeń. Z tego ostatniego przepisu wynika zatem, że podmiot niebędący dystrybutorem ubezpieczeń nie może wykonywać dystrybucji ubezpieczeń.

Jest jasne, że przedsiębiorca, o którym mowa w art. 2 ust. 1 lub ust. 2 UDU, nie jest agentem ubezpieczeniowym ani agentem oferującym ubezpieczenia uzupełniające w rozumieniu UDU. Umowa pomiędzy zakładem ubezpieczeń a takim

przedsiębiorcą może być jednak kwalifikowana jako umowa agencyjna w rozumieniu przepisów k.c. Wskazuje na to brzmienie art. 2 ust. 6 UDU, który głosi, że zakład ubezpieczeń przechowuje przez okres 10 lat od dnia rozwiązania umowy agencyjnej dokumenty dotyczące jego współpracy z przedsiębiorcami, o których mowa w ust. 1 i 2, w szczególności umowę agencyjną, pełnomocnictwa, o których mowa w ust. 4, oraz dokumenty dotyczące wynagrodzenia. Za taką tezę przemawiają również inne argumenty, wynikające z analizy przepisów Kodeksu cywilnego o umowie agencyjnej. Wszakże umowy zakładu ubezpieczeń zawierane ze zwolnionymi przedsiębiorcami w praktyce wypełniać z reguły będą *essentialia negotii* umowy agencyjnej wynikające z art. 758 k.c., który głosi w § 1, że przez umowę agencyjną przyjmujący zlecenie (agent) zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, do stałego pośredniczenia, za wynagrodzeniem, przy zawieraniu z klientami umów na rzecz dającego zlecenie przedsiębiorcy albo do zawierania ich w jego imieniu. Przepis ten wyróżnia zatem dwie postaci agencji: połączonej z pełnomocnictwem i ograniczonej do wykonywania czynności faktycznych dla dającego zlecenie. W tym wypadku mamy do czynienia z agentem – pełnomocnikiem, co wynika z art. 2 ust. 4 UDU, który jednoznacznie wskazuje, że zakład ubezpieczeń udziela przedsiębiorcom, o których mowa w ust. 1 i 2, w formie pisemnej pod rygorem nieważności, pełnomocnictwa do zawierania w jego imieniu umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych. Warto zauważyć, że konsekwencją zakwalifikowania wspomnianej umowy jako umowy agencyjnej będzie stosowanie do niej np. art. 761, art. 761¹, art. 764¹ czy art. 764³ k.c.

Na koniec warto odnotować, że w kilku przepisach UDU zawarto błędne odesłanie – wspomina się w nich o „przedsiębiorcach, o których mowa w art. 3”, podczas gdy chodzi o art. 2 (*vide* art. 62 ust. 2 pkt 2, art. 68 ust. 3 i ust. 5 UDU).

ZASTOSOWANIE UDU DO ZWOLNIONYCH PRZEDSIĘBIORCÓW

Wbrew sugestii mogącej wynikać z art. 2 UDU, nie jest tak, że przepisów UDU w ogóle nie stosuje się w przypadku dystrybucji ubezpieczeń przez przedsiębiorcę, o którym mowa w art. 2. Otóż art. 2 ust. 3 stanowi, że w przypadku wykonywania działalności

w zakresie dystrybucji ubezpieczeń przez przedsiębiorcę, o którym mowa w ust. 1 lub 2, zakład ubezpieczeń zapewnia:

- ➔ udostępnienie klientowi, przed zawarciem umowy ubezpieczenia, informacji o firmie, pod którą wykonuje działalność ubezpieczeniową, o adresie siedziby oraz o możliwości złożenia reklamacji i wniesienia skargi;
- ➔ wykonanie obowiązków i spełnienie wymogów, o których mowa w art. 7, art. 8 ust. 3 i art. 10;
- ➔ przekazanie klientowi, przed zawarciem umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej, dokumentu, o którym mowa w art. 8 ust. 4.

Z przepisu tego wynika, że wprowadzić przedsiębiorca z art. 2 ust. 1 i 2 nie jest obciążony obowiązkami wynikającymi z UDU (np. z art. 7, 8, przepisami dotyczącymi podejmowania i wykonywania działalności agencyjnej etc.), lecz w przypadku zawarcia umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej za pośrednictwem przedsiębiorcy z art. 2 ust. 1 lub ust. 2 UDU niektóre (wskazane w art. 2 ust. 3 UDU) obowiązki wynikające z UDU ciążyą na zakładzie ubezpieczeń. Zarazem należy przyjąć, że w przypadku zawarcia umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej za pośrednictwem przedsiębiorcy z art. 2 ust. 1 lub ust. 2 UDU, na zakładzie ubezpieczeń nie ciąży inne niż wskazane w art. 2 ust. 3 UDU obowiązki wynikające z UDU (gdyby było inaczej, przepis art. 2 ust. 3 UDU byłby zbędny i niezrozumiały). Oczywiście, nie ma przeszkód, aby zakład ubezpieczeń zapewnił wykonanie cięższych na nim obowiązków z art. 2 ust. 3 poprzez powierzenie ich pośrednikowi z art. 2 ust. 1 lub 2 UDU. Takie uzgodnienie będzie mieć jednak wyłącznie skutki w ich stosunku wewnętrznym i nie zwolni zakładu ubezpieczeń z odpowiedzialności za realizację tych obowiązków wobec klientów oraz wobec organu nadzoru.

Komisja Nadzoru Finansowego nie sprawuje nadzoru nad działalnością przedsiębiorców, o których mowa w art. 2 UDU, ale dysponuje pewnymi kompetencjami nadzorczymi wobec ubezpieczycieli w zakresie korzystania przez nich z usług zwolnionych przedsiębiorców. I tak, zgodnie z art. 73 ust. 2 pkt. 5 UDU, w ramach kontroli zakładu ubezpieczeń organ nadzoru ma prawo wglądu

do wszystkich dokumentów dotyczących przedsiębiorcy, o którym mowa w art. 2. Ten sam przepis w ust. 1 pkt. 6 przyznaje organowi nadzoru w przypadku kontroli zakładu ubezpieczeń prawo uzyskania ustnych lub pisemnych wyjaśnień od przedsiębiorcy, o którym mowa w art. 2. W myśl art. 80 pkt. 1 UDU, organ nadzoru może żądać wyjaśnień i informacji od zakładu ubezpieczeń dotyczących działalności w zakresie dystrybucji ubezpieczeń przedsiębiorców, o których mowa w art. 2, wykonujących czynności na rzecz lub w imieniu danego zakładu ubezpieczeń. Uprawnienia organu nadzoru nie wyczerpują się oczywiście w możliwości domagania się określonych informacji i dokumentów. Organ nadzoru może bowiem na podstawie art. 82 UDU zakazać, w drodze decyzji, zakładowi ubezpieczeń korzystania z przedsiębiorcy, o którym mowa w art. 2. W takim przypadku zakład ubezpieczeń jest zobowiązany niezwłocznie rozwiązać ze wspomnianym przedsiębiorcą oraz cofnąć mu pełnomocnictwa, o których mowa w art. 2 ust. 4.

Zaskakujący może być przy tym fakt, że UDU nie przewiduje stosowania do przedsiębiorców z art. 2 niektórych przepisów mających na celu ochronę konsumenta. Dość wspomnieć o art. 14 ust. 1, który stanowi, że sumy pieniężne przekazane z tytułu umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej przez ubezpieczającego lub ubezpieczonego z umowy ubezpieczenia albo zleceniodawcę z umowy gwarancji ubezpieczeniowej pośrednikowi ubezpieczeniowemu uznaje się za wpłacone zakładowi ubezpieczeń. Przedsiębiorca z art. 2 UDU nie jest pośrednikiem ubezpieczeniowym, gdyż tego ustawa ta definiuje jako „agenta ubezpieczeniowego, agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające, brokera ubezpieczeniowego oraz brokera reasekuracyjnego, którzy wykonują dystrybucję ubezpieczeń albo dystrybucję reasekuracji za wynagrodzeniem” (art. 3 ust. 1 pkt 15). Choć IDD nie wymaga rozciągnięcia przepisów chroniących klienta przed defraudacją składki na zwolnionych przedsiębiorców, to jednak takie rozwiązanie może budzić pewne wątpliwości natury systemowej. □

Niniejszy artykuł oparty jest o fragment książki pt. „Nowe zasady dystrybucji ubezpieczeń. Zagadnienia prawne” (pod red. Jakuba Pokrzywniaka), która ma ukazać się w 2018 r. nakładem wydawnictwa Wolters Kluwer.